

Scenska lutka i socijalizacija djeteta

Andrec, Marijana

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:001799>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-27**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Marijana Andrec

**SCENSKA LUTKA I SOCIJALIZACIJA
DJETETA**

Diplomski rad

Zagreb, rujan 2020.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
(Zagreb)**

Marijana Andrec

**SCENSKA LUTKA I SOCIJALIZACIJA
DJETETA**

Diplomski rad

**Mentor rada:
doc.dr.sc. Marijana Županić Benić**

Zagreb, rujan 2020.

S A D R Ź A J

Sažetak

Summary

1. UVOD.....	1
2. POVIJEST LUTKARSTVA I LUTKE.....	2
3. VRSTE LUTAKA.....	4
3.1. <i>Ručne lutke.....</i>	<i>5</i>
3.1.1. <i>Ginjol lutke.....</i>	<i>5</i>
3.1.2. <i>Zijevalica</i>	<i>7</i>
3.1.3. <i>Lutke sjene.....</i>	<i>9</i>
3.2. <i>Štapne lutke.....</i>	<i>9</i>
3.3. <i>Lutke na koncima.....</i>	<i>10</i>
4. PROCES SOCIJALIZACIJE DJETETA.....	11
4.1. <i>Uloga lutke u procesu socijalizacije.....</i>	<i>14</i>
5. ULOGA LUTKE U SOCIJALIZACIJI DJETETA.....	18
5.1. <i>Odgovitelj i scenska lutka.....</i>	<i>18</i>
5.2. <i>Cilj projekta.....</i>	<i>18</i>
5.3. <i>Motivacija djece za interakciju s lutkom u skupini.....</i>	<i>18</i>
5.4. <i>Suradnja s roditeljima.....</i>	<i>21</i>
5.5. <i>Lutka kao pomoć u socijalizaciji dječaka s govornim teškoćama....</i>	<i>25</i>
5.6. <i>Spontane lutkarske improvizacije.....</i>	<i>28</i>
5.7. <i>Evaluacija projekta.....</i>	<i>31</i>
6. ZAKLJUČAK.....	32
LITERATURA.....	34
PRILOZI	36
Izjava o izvornosti diplomskog rada.....	38

SAŽETAK

Pojam lutke je mnogoznačan, ali najčešće podrazumijeva figuru koja je prvenstveno namijenjena dječjoj igri. Lutkarstvo je umjetnost koja u sebi objedinjuje brojne izraze (likovni, glazbeni, dramski, plesni i književni) i nudi brojne mogućnosti kreativnog izražavanja, kako za djecu, tako i za odrasle. Lutke se dijele na ručne lutke (ginjol i zijevalica), lutke sjene, štapne lutke (javajke) lutke na koncima (marionete). Za izradu lutaka mogu se koristiti različiti materijali, ali i kombinacije materijala, a kod odabira je važno da materijal odgovara lutki, odnosno karakteru i liku kojeg ona predstavlja. Ručne lutke su najviše prihvaćene kod djece jer se vrlo jednostavno pokreću, navlače se na ruku poput rukavice i pokreću se micanjem prstiju. Socijalizacija je proces kojim dijete usvaja znanja, stavove, socijalne vještine i socijalnu osjetljivost, a sve to mu omogućuju da se uklopi u društvo i da prilagodi svoje ponašanje tom društvu. Brojne su definicije socijalne kompetencije, a najčešće se misli na učinkovitost u odnosima s vršnjacima koja uključuje suradnju s njima, ulazak u grupu, iniciranje igre i brojna prosocijalna ponašanja kao što su prijateljstvo, veselje, prihvaćanje normi i jasna komunikacija. Smatra se kako je dijete socijalno kompetentno ako je usvojilo prosocijalna ponašanja, kao što su dijeljenje, pomaganje, suradnja, ali isto tako ako je i usvojilo i određene vještine koje će mu omogućiti da razumije svoju okolinu i snađe se u svakodnevnim situacijama u kojima se nađe. Predškolski odgoj je razdoblje intenzivnog razvoja djeteta i njegove socijalizacije, a u svemu tome veliku ulogu može imati lutka. Ona je sastavni dio života svakog djeteta, a lutkarstvo u sebi integrira sve discipline važne za djetetov razvoj: percepciju, shvaćanje, pokret, koordinaciju, interakciju s okolinom, govor, priču, a lutka u djetetu budi maštu, stvaralaštvo, razvija mu metaforično mišljenje i izražavanje. U Dječjem vrtiću „Vrtuljak,, u Zaprešiću proveden je projekt pod nazivom „Ježić u Točkicama,, čiji je cilj bio poticaj na socijalizaciju i homogenost odgojne skupine, stvaranje pozitivne slike o sebi kod djece, poticanje i razvoj govora, unošenje topline i vedrine u kolektivni život. Lutka je postala sastavni dio skupine i bila je uključena u svakodnevne aktivnosti. Veliku je ulogu imala kod jako povučenog, nesigurnog i šutljivog dječaka, kojemu je ojačala samopouzdanje, komunikaciju, povjerenje i interakciju s vršnjacima.

Ključne riječi: lutka, predškolski odgoj, socijalizacija, socijalna kompetencija.

SUMMARY

PUPPETS AND CHILDHOOD SOCIALISATION

The term “puppet” has many meanings, but it commonly refers to a figure primarily intended for children’s play. Puppeteering is an art which encompasses numerous expressions (painting, music, theatre, dance, and literature) and offers many possibilities for creation, for children and adults alike. There are many types of puppets, such as hand puppets (Guignols and yawning puppets), shadow puppets and rod puppets (Javanese puppets and marionettes). Puppets can be made from various materials, as well as combinations of materials, making sure to choose a material appropriate for the type of puppet, its personality and the character it represents. Hand puppets are the number one choice for children because they are easily used, placed on one’s hand like a glove and controlled simply by moving one’s fingers. Within the process of socialisation children learn, form their own opinions, acquire social skills and social sensitivity, all of which enables them to become a part of a society and adapt their behaviour to that particular society. There are several ways to define social competence, but most often it refers to the ability to effectively handle interactions with one’s peers, including cooperation, joining a certain group, initiating play, as well as various prosocial behaviours such as friendship, joy, acceptance of norms, and clear communication.

A child is considered socially competent if it has acquired prosocial behaviours such as sharing, helping, and cooperation, as well as if it has acquired certain skills which can help it understand its environment and handle everyday situations. Pre-school education is a period of intensive development and socialisation of children, where puppets can play an important role. They are a part of every child’s life, and puppeteering encompasses all disciplines crucial for a child’s development: perception, understanding, movement, coordination, interaction with its surroundings, speech, story-telling. Puppets encourage imagination and creation; they help in the development of metaphorical thinking and expression. The “Vrtuljak” kindergarten in Zaprešić carried out a project called “Ježić u Točkicama” (“Hedgehog in Dots”), aimed at encouraging socialisation and homogeneity of the group, creating a positive self-image in children, stimulating and developing speech, introducing warmth and positivity into the collective life. The puppet became a part of the group and it was included in all everyday activities. It played a very important role when it comes to a boy who was extremely shy, insecure and quiet, boosting his confidence, encouraging him to communicate and interact with his peers, as well as to trust them.

Key words: puppet, pre-school education, socialisation, social competence.

1. UVOD

Cilj diplomskog rada *Scenska lutka i socijalizacija djeteta* je pokazati ulogu scenske lutke u samom procesu odgoja i obrazovanja, najviše ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja gdje ona može imati veliki utjecaj na sve njegove aspekte. U samom radu je kroz istraživanje prikazana uloga lutke u procesu socijalizacije dječaka koji je s tim imao problem kada je krenuo u dječji vrtić.

Rad je podijeljen u 6 poglavlja. Nakon uvodnog dijela slijedi poglavlje *Povijest lutkarstva i lutke* u kojemu je ukratko predstavljena lutkarska umjetnost od samih svojih začetaka, kao i proces i način razvoja lutke. Slijedi poglavlje *Vrste lutaka*, koje je podijeljeno na 3 manja poglavlja kroz koja se ukratko predstavlja svaka vrsta lutke, sa svojim najvažnijim karakteristikama i vrstama. To su ručne lutke, u koje se ubrajaju ginjol i zijevalica, lutke sjene i štapne lutke, to su javajke i marionete. Nakon toga slijedi poglavlje *Proces socijalizacije djeteta* u kojemu se govori o samom procesu socijalizacije, kao i razvoju socijalne kompetencije, koja je jako važna za funkcioniranje u okolini u kojoj se nalazimo. U potpoglavlju *Uloga lutke u procesu socijalizacije* objašnjava se važnost lutke u životu svakog djeteta, njezin utjecaj na cjelokupni djetetov razvoj i uloga u samom procesu socijalizacije. U sklopu rada provedeno je istraživanje u Dječjem vrtiću „Vrtuljak“ u Zaprešiću čiji je cilj bio poticaj na socijalizaciju i homogenost odgojne skupine, stvaranje pozitivne slike o sebi kod djece, poticanje i razvoj govora, unošenje topline i vedrine u kolektivni život. Projekt je predstavljen u poglavlju pod nazivom *Uloga lutke u socijalizaciji djeteta*, kroz nekoliko manjih poglavlja: *Odgojitelj i scenska lutka*, *Cilj projekta*, *Motivacija djece za interakciju s lutkom u skupini*, *Suradnja s roditeljima*, *Lutka kao pomoć u socijalizaciji dječaka s govornim teškoćama*, *Spontane lutkarske improvizacije* i *Evaluacija projekta*. U sklopu projekta odgojiteljica uvodi scensku lutku u skupinu kao poticaj na govorni izraz, socijalizaciju, empatiju, izražavanje osjećaja, ona postaje sastavni dio skupine i uključuje se u svakodnevne aktivnosti. Posebno je veliku ulogu imala kod izrazito povučenog, nesigurnog i šutljivog dječaka kojega je potaknula na jačanje samopouzdanja, komunikaciju, povjerenje i na kraju interakciju s vršnjacima. Na kraju rada nalazi se *Zaključak*, u kojem se iznose sve važne činjenice vezane uz temu rada, kao i zaključci i spoznaje do kojih se došlo kroz projekt proveden u svrhu pisanja samog rada, *Literatura* i *Prilozi*.

2. POVIJEST LUTKARSTVA I LUTKE

Lutkarstvo je kazališna djelatnost u kojoj umjesto glumaca nastupaju lutke, često oponašajući ljudsko ponašanje, a njihov animator - lutkar, nerijetko je, iako nije obavezno, skriven.¹

Da bi lutka postojala, bilo ju je potrebno stvoriti. U početku funkcija lutkinih predaka nije imala ništa zajedničko sa svojom budućom kazališnom funkcijom (Jurkowski, 2005). Lutkarska umjetnost vjerojatno se razvila iz uporabe maski u religijskim ritualima i iz tvorbe minijturnih ljudskih figura u magijske svrhe. Pretpostavlja se kako se javlja na pragu razvoja prvih svjetskih civilizacija, a smješta ga se u Indiju, u 4000. godinu p. n. e. Iz Indije se širi u dva pravca: na istok u Kinu, Japan i na Javu i na zapad prema Egiptu i Grčkoj. Europa je bila svjetska kolijevka kazališne umjetnosti pa tako i lutkarskog kazališta (Jurkowski, 2005). Tijekom 16. i 17. stoljeća lutkarstvo u Europi postaje specifična grana umjetnosti koja svoje prve umjetničke vrhunce doseže u razdoblju romantizma.

Na Siciliji su u 16. stoljeću lutke poprimale ljudsku veličinu, a osobito su bile popularne u razdoblju između 17. i 19. stoljeća, kada je svako veće talijansko središte posvećivalo jedno lutkarsko kazalište mjesnom junaku i kada se bilježio procvat putujućih lutkarskih trupa. U Španjolskoj su se najčešće prikazivale viteške legende i romanse. U Njemačkoj je tradicija putujućega marionetskoga kazališta započela već u 10. stoljeću, a u 16. i 17. stoljeću jak je utjecaj putujućih *Englische Komödianten*, koji su izvodili miješane predstave, marioneta i glumaca zajedno. I u Parizu se potkraj 16. stoljeća javlja marionetsko kazalište. U Engleskoj su lutke nastupale od polovice 16. stoljeća i uspijevale su i onda kada su se ostala kazališta morala zatvoriti (Glibo, 2000).

„Službeno“ lutkarstvo postaje prava umjetnost u 19. stoljeću, kada su i utemeljena prva lutkarska kazališta. Početak 20. stoljeća za lutkarstvo, kao i za umjetnost u cjelini, označava raskid s normom. Ustupa se mjesto slobodi izražavanja, simbolizmu, apstrakciji. U Hrvatskoj se lutkarstvo razvijalo na sajmištima i u obiteljskim izvedbama, profesionalno tek između dvaju svjetskih ratova, i to najprije u Zagrebu (Teatar marioneta koji je osnovan 1920.), a zatim i u Splitu, Osijeku, Rijeci i Zadru, gdje su 1940-ih i 1950-ih osnovana lutkarska kazališta koja i danas djeluju, ali uglavnom njeguju repertoar namijenjen djeci. Za razvoj raznovrsnih oblika i umjetničkih kontakata hrvatskog lutkarstva osobito je zaslužan

¹ Hrvatska enciklopedija na adresi: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=37630> (16.01.2020.)

Međunarodni festival kazališta lutaka – PIF (Pupptetra Internacia Festivalo), koji se održava od 1968., a pokrenuo ga je Studentski esperantski klub, a s vremenom se posvetio izvornim predstavama hrvatskih i gostujućih ansambala (Bogner-Šaban, 1986). SLUK je festival koji je pokrenut u Opatiji 1969. godine, a sada se održava u Osijeku. Od 1958. godine u Šibeniku se održava Međunarodni dječji festival, a od 1996. godine Gradsko kazalište lutaka Rijeka organizira Reviju lutkarskih kazališta. U Osijeku je 2004. godine osnovana Umjetnička akademija u sklopu koje je organiziran studij glume i lutkarstva i to je prva lutkarska škola u Hrvatskoj (Jurkowski, 2007).

Smatra se kako se europsko kazalište razvilo u Grčkoj, i to iz rituala u čast boga Dioniza, koji je bio bog vina i plodnosti. Tim istraživanjima bavio se egiptolog Etienn Drioton, koji je otkrio zapise i crteže magijskih rituala u Egiptu iz kojih je izvukao dokaz o dramskim predstavama i tekstovima koji potječu iz 20. st. pr. Kr. U srednjem vijeku lutkarstvo nije postojalo kao zasebno zanimanje, nego je bilo jedno od nekoliko izvođačkih specijalnosti. Dokaz o postojanju lutaka u tom razdoblju pojavljuje se tek u drugoj polovici 12. stoljeća. Lutkarstvo je u 16. stoljeću pripadalo „nižim“ oblicima zabave i publika ga je poznavala kao pučku zabavu. U 17. stoljeću širi se u Italiju, Francusku, Englesku i Španjolsku i tada dolazi do razvoja kazališnih žanrova. U Italiji se razvija *commedia dell' arte* i lutkarska opera, sajmišno kazalište i komična opera u Francuskoj, a putujući komedijaši iz Engleske putovali su po kontinentu. U Španjolskoj se razvija *Maquina real*, posebna vrsta kazališta opskrbljena mašinerijom i velikim brojem lutaka. 18. stoljeće donosi mnogo novih elemenata u lutkarstvu i ono postaje ravnopravno s drugim kazališnim oblicima. Razvijaju se novi zabavni žanrovi, a putujući lutkarski izvođači putuju diljem Europe izvodeći svoje predstave, dok u 19. stoljeću dominiraju narodne i popularne predstave (Jurkowski, 2005). U 20. se javlja potreba za pronalaženjem novih načina izražavanja u lutkarstvu. Od didaktičkog lutkarstva koje je namijenjeno djeci se očekivalo da se udalji od tradicionalnog uzora. Zahvaljujući sve većem zanimanju za tu umjetnost i novim mogućnostima, lutkarstvo se silno razvilo i raširilo preko svojih tradicionalnih granica (Jurkowski, 2007).

3. VRSTE LUTAKA

Lutka najčešće podrazumijeva figuru koja je prvenstveno namijenjena dječjoj igri, kao što je lutka igračka, modna lutka, plastična lutka, scenska lutka itd., ali to je pojam koji je mnogoznačan, a lutkarstvo je umjetnost koja u sebi objedinjuje brojne izraze: likovni, glazbeni, dramski, plesni i književni, a isto tako i nudi bezbrojne mogućnosti kreativnog izražavanja, kako za djecu, tako i za odrasle (Županić Benić, 2009).

Unatoč tome što među lutkama postoje velike raznolikosti, one se mogu podijeliti prema načinu pokretanja i prema poziciji s koje se animiraju. Lutke se mogu pokretati rukom, štapom ili koncima pa razlikujemo ručne lutke, u koje se ubrajaju ginjol, zijevalica, lutke sjene, štapne lutke u koje spadaju javajke i lutke na koncima, koje se još nazivaju marionete. Prema poziciji s koje se animiraju razlikujemo one koje se animiraju odozdo, to su ručne i štapne lutke, i one koje se animiraju odozgo, to su marionete (Županić Benić, 2009).

Prilikom izrade lutaka mogu se koristiti različiti materijali ili kombinacije materijala, jedino je važno da odabrani materijal odgovara lutki i da se maksimalno iskoriste sve njegove mogućnosti. Lutkin karakter važno je likovno izraziti i naglasiti tako da on bude jasan i prepoznatljiv svima koji ga vide. Glava može biti izrađena od raznih materijala: drveta, papira, gume, spužve, stiropora, tkanine, vune, gipsa, plastike i sl. Njezin osnovni oblik može biti krug ili kugla, s volumenom ili plošan, a onda se na njega nadograđuju ostali detalji. Može biti i jajolik, izdužen horizontalno ili vertikalno, kockast, trokutast, iskrivljen ili grbav, i svaki od njih predstavlja neki karakter.

Slika 1. Scenske lutke. Izvor: <http://www.knjiznica-popovaca.hr/izlozba-scenskih-lutaka/> (10.6.2020.)

Kako čovjeku, tako i lutki nos daje osobnost i jako je važno kakav nos ima lutka: prćasti, kukasti, baburasti, grbavi, kvrgavi, orlovski, uski, široki, špicasti, nakrivljeni, krivi, dlakavi, prištavi, natečeni, crveni, dugi i sl. Jednako kao i nos, na lutki su važne i oči, koje mogu biti samo simbolično naznačene, ali mogu biti i jako realistične, s kopcima koji se mogu

otvarati i zatvarati. Isto je tako važno i njihovo mjesto na licu, jesu li one primaknute ili udaljene, gledaju li razroko, jesu li velike, male, sitne, krupne, izbuljene, umorne, vesele, zbunjene, tužne, jer upravo oči komuniciraju s publikom i lutki daju život (Županić BeniĆ, 2009:133).

Usta kod lutke mogu biti mala, velika, zatvorena, otvorena, nasmiješena, iskrivljena, sa zubima, puna, tanka....Kod većine lutaka usta su samo naznačena, jedino kod zijevalica imaju jednu od glavnih uloga i mogu gotovo sve, otvarati se i zatvarati, smijati se, pokazivati zube i jezik, a mogu i progutati poneki rekvizit. Kosa lutkama daje specifičan izraz i doprinosi izgradnji cjelokupnog karaktera. Ona nije nužna kod svih lutaka, a umjesto kose lutka može imati bilo koje drugo pokrivalo za glavu, koje se isto tako povezuje s određenim karakterom, pa je tako marama karakteristična za bakicu, šešir za djeda, to može biti i policijska kapa, slamnati šešir i sl.

3.1. Ručne lutke

Osnovno obilježje ručnih lutaka je da se one navlače na ruku poput rukavice i pokreću se micanjem prstiju. Zbog te jednostavnosti pokreta, takve su lutke najviše prihvaćene kod djece jer djeca imaju potpunu kontrolu nad lutkom. Ručna lutka odabire se kada lik/ karakter puno priča ili kada lutkine ruke želimo koristiti da u njima držimo neki rekvizit. Isto tako ručne lutke koriste se kada sama priča ima puno likova koji se izmjenjuju, a malo animatora i kada se predstava želi izvoditi u bilo kojem prostoru, ne oviseći o prostornim i tehničkim uvjetima. Razlikuju se dva tipa ručnih lutaka, ginjol i zijevalica (Županić BeniĆ, 2009).

3.1.1. Ginjol

Ginjol je lutka koja se prvi puta pojavila u Francuskoj, 1808. godine, a stvorio ga je Laurent Mourguet. Može se prepoznati po malom prćastom nosu, batini, obraščićima, a tri važna elementa koja su karakteristična za njegov govor su iskrivljavanje riječi, rječnik i naglasak (Kroflin, 2008).

Ginjol je lutka koju natakne na ruku, odnosno na dlan, a pokrećemo ju pomicanjem prstiju, dlana i cijele ruke. Osnova ručne lutke je ljudska ruka, a glava lutke je nataknuta na jedan od prstiju, to je najčešće kažiprst, dok su ljudski dlan i prsti, a i podlaktica osnova za lutkino tijelo i ruke (Varl, 2000). Ginjol je vrlo jednostavna lutkarska forma čija se anatomija

sastoji od triju elemenata: predimenzionirane glave, izraženih ruku i tijela, kojeg čini haljinica koja prekriva ruku glumca (Županić Benić, 2009). Glava i ruke su u odnosu na tijelo uvećani kako bi bili vidljivi, a noge joj nisu potrebne. Ako lutka ima noge, one su prebačene preko paravana prema publici (Glibo, 2000). Kod ginjola je karakter vrlo karikiran kako bi ga publika odmah vizualno prepoznala (veliki nos, istaknute oči, usta). Ruke lutke čine mali rukavi haljine na kojima se nalaze uvećani dlanovi kako bi lutka mogla primiti nekakav rekvizit, koji najčešće bude puno veći od nje i time se postiže komični učinak. Kostim mora biti jednostavan, neupadljiv, simbolički naznačen, a njegova osnova podsjeća na rukavicu s tri prsta.

Slika 2. Ginjol lutka. Izvor: <https://www.astrejaplus.hr/proizvod/lutke-ginjol-sumske-zivotinje-5-likova/> (15.8.2020.)

Ruka glumca je tijelo lutke. Glavu pokreće kažiprst, a palac i ostali prsti pokreću lutkine ruke. Položaj glave publici odaje kakvo je lutkino raspoloženje pa tako glava opuštena prema naprijed prikazuje potištenost i tugu, a glava nagnuta unazad pokazuje bahatost, autoritet i egocentričnost. Pokreti glave kod ginjol lutke imaju određeno značenje. Klimanje glave naprijed-nazad znači potvrdu i odobravanje nečega, pokreti lijevo-desno znače negodovanje, mala nagnutost na jednu stranu znači pažljivo slušanje ili razumišljanje, a nagnutost glave prema naprijed naglašava tugu lutke. Rukama lutka može mahati, pljeskati, širiti ih, zagrliti drugu lutku, udariti ju, uzeti nekakav rekvizit, a svi ti pokreti dobivaju se

pomicanjem palca i malog prsta ili palca koji se nalazi u jednom rukavu i malog prsta, prstenjaka i srednjeg prsta koji se zajedno nalaze u drugom rukavu, a kažiprstom se pokreće glava. Svaki od tih pokreta ima i svoje značenje pa mahanje znači pozdrav, pljeskanje potvrdu, raširene ruke predstavljaju iznenađenje ili poziv na zagrljaj, a ruka naslonjena na glavu razmišljanje. Pokreti mogu biti praćeni i određenim zvukom što doprinosi stvaranju iluzije da je lutka živa (Županić Benić, 2019).

Kretanje poput hodanja se kod ginjola postiže ritmičkom rotacijom podlaktice iz lakta u smjeru lijevo-desno i blagim pomicanjem ruke iz ramena gore-dolje. Naklon lutke se postiže tako da se ručni zglobovi pokreću prema naprijed, kada lutka treba sjesti, lutkar napravi pokret tako da se lutka zanjiše malo prema natrag, zatim blago prema naprijed i onda se spusti za pola svoje visine, a umetanjem slobodne ruke može joj napraviti koljena. Ustajanje lutke je naglašeno pomicanjem prema naprijed pa tek onda podizanjem na visinu koja joj je određena. Svi ti pogledi moraju biti čisti, ritmični i gotovo odrezani. Lutkin hod odaje njezino raspoloženje, on može biti brz, usporen, nespretan, veseo, zamišljen, lepršav, bezbrižan, tmuran, a glas odaje lutkin karakter i treba biti prilagođen njezinoj veličini pa tako manje lutke treba karakterizirati slabiji, piskutavi glas, a veće lutke imaju dublji i glasan govor. Sve te komponentne lutke, anatomija, izgled, pokret i glas međusobno se nadopunjuju i trebaju biti u harmoniji kako bi lik koji lutka predstavlja djelovao živo i autentično (Županić Benić, 2009).

Pozornica za ginjol lutke je tzv. lutkarska pozornica-kutija koja je visoka, ima prozor koji je prostor igre, a smješten je iznad lutkareve glave. Takva pozornica ima tri strane, koje su ustvari paravani koji su sklopljivi. Pozadina i vrh su prekriveni krpom, ali se pozadina može pomaknuti kako bi lutkar mogao ući i izaći iz kutije. Prednji paravan na vrhu ima otvor u kojem se pojavljuju lutke. Okvir scene je ukrašen i izrađen od drveta, a s donje strane duž cijele dužine ima dasku na kojoj lutka može ostaviti neki rekvizit i zastor koji se na početku predstave otvara, a na kraju predstave zatvara.

3.1.2. Zijevalica

Zijevalica je također jedna vrsta ručne lutke koja se također animira navlačenjem na ruku, ali je njezina posebnost u tome što prsti lutkarove ruke zatvaraju i otvaraju lutkina usta. Zbog toga se zijevalice koriste za predstavljanje likova kod kojih najviše do izražaja dolazi govor. Zijevalicama se mogu prikazivati i ljudski i životinjski likovi, a isto tako i različita

izmišljena bića. One mogu biti vrlo jednostavne, takve su načinjene od čarapa, ali isto tako mogu biti i vrlo složene, takve su namijenjene televizijskoj i filmskoj produkciji. Tijelo zijevalice je najčešće trodimenzionalno, s rukama i nogama. Lutkar lutku obično drži iznad glave ili ispred tijela, a pozornicu čini samo paravan u visini animatora. Najpoznatije zijevalice su tzv. mapeti, koji su prepoznatljivi po jako širokim ustima i velikim očima, a pojavili su se i u televizijskim emisijama *The Muppet Show* i *Sesame Street*, 70-ih godina 20. st. (Županić Benić, 2009).

Slika 3. The Muppet Show. Izvor: <https://www.journal.hr/lifestyle/kultura/povratak-kultnog-the-muppet-showa/> (9.6.2020.)

Slika 4. Sesame Street. Izvor: <https://teachingkidsnews.com/2019/11/10/sesame-street-celebrates-50-years/> . (9.6.2020.)

Slika 5. Zijevalica. Izvor: http://www.os-sivicevica-ma.skole.hr/?news_id=3170 (15.8.2020.)

3.1.3. Lutke sjene

Lutke sjene su dvodimenzionalne, plošne lutke, koje se lako izrađuju, dostupne su svima, a scena za njih se brzo postavlja. One ne oponašaju živo biće ni predmet, nego samo njegovu sjenu. Takva se lutka nalazi između svjetlosti i platna, a pokreće ju animator rukama. Položaj tijela prikazan je tako da su glava i noge prikazani iz profila, a tijelo s prednje strane. Platno na kojem se sjene projiciraju mora propuštati što više sjene, a istovremeno i skrivati animatora (Županić BeniĆ, 2009).

Slika 6. Lutke sjene. Izvor: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/unipu:1679/preview> (9.6.2020.)

3.2. Štapne lutke

Glavni oblik lutke na štapu je javajka, koja je ime dobila po otoku Javi s kojeg potječe. To je trodimenzionalna lutka koja se sastoji od tijela i kontrolnog mehanizma koji pokreće glavu. Donji dio tijela je suknja, nju imaju i muški i ženski likovi i ona sakriva ruku animatora, koji se nalazi iza paravana i jednom rukom drži štap i animira glavu, a drugom rukom drži žice i njima animira ruke lutke (Županić BeniĆ, 2009).

Slika 7. Javajka. Izvor: <https://repozitorij.unipu.hr/islandora/object/unipu%3A36/datastream/PDF/view>
(10.6.2020.).

3.3. *Lutke na koncima*

Marioneta je najsloženija lutkarska forma na koncima, koja se sastoji od figure pokretnih udova, niti konaca i kontrolnog mehanizma. To je lutka s dugom tradicijom, čiji se prvi oblici susreću još kod Grka, Rimljana i Egipćana (Glibo, 2000). Svaka marioneta može imati tri kategorije konaca: konci koji nose lutku, to su glavni konci, konci koji kontroliraju pokret i konci za specijalne efekte (npr. za pokretanje kapaka, otvaranje i zatvaranje usta). Postoje i 3 načina pokretanja lutke: pokretanjem kontrolnog mehanizma, potezanjem niti ili konaca rukama i kombinacijom tih dvaju načina. Kostim lutke ovisi o temi predstave i ona je lutka koja podnosi svaku vrstu raskoši, frizure, nakit, obuću itd. (Županić Benić, 2009).

Slika 8. Marioneta. Izvor: <https://patrologija.com/marioneta/> (10.6.2020.)

4. PROCES SOCIJALIZACIJE DJETETA

Socijalizacija djeteta počinje samim rođenjem i riječ je o procesu unutar kojega dijete usvaja znanja, stavove, socijalne vještine i socijalnu osjetljivost, a to su sve stvari koje mu omogućuju da se uklopi u društvo i da svoje ponašanje prilagodi tome društvu kojem pripada. Postoje mnoge definicije socijalne kompetencije i to je vrlo širok pojam, a najčešće se misli na učinkovitost u odnosima s vršnjacima koja uključuje suradnju s njima, ulazak u grupu, iniciranje igre i brojna prosocijalna ponašanja kao što su prijateljstvo, veselje, prihvaćanje normi i jasna komunikacija (Kranželić i Bašić, 2008). Socijalna kompetencija se može definirati i kao sposobnost kojom se uspostavljaju i zadržavaju zadovoljavajući odnosi, posebno s vršnjacima, ali i kao socijalne, emocionalne i kognitivne vještine i ponašanja koja su osobi potrebna kako bi se uspješno socijalno adaptirala (Opić, 2010). Socijalna kompetencija je ustvari proces koji obuhvaća odnos prema sebi i vlastitim osjećajima, ali isto tako i odnos prema drugima, njihovim osjećajima i potrebama i razumijevanje tih osjećaja.

Smatra se kako je dijete socijalno kompetentno ako je usvojilo prosocijalna ponašanja, kao što su dijeljenje, pomaganje, suradnja, ali isto tako ako je i usvojilo i određene vještine koje će mu omogućiti da razumije svoju okolinu i snađe se u svakodnevnim situacijama u kojima se nađe. Djeca koja odgovaraju na potrebe druge djece i koja izražavaju više pozitivnih emocija i češće reagiraju prosocijalno, smatraju se socijalno kompetentnom djecom (Cakić i Živčić-Bećirević, 2009). Oni u odnosima s vršnjacima, ali i odnosima s odraslima pokazuju pozitivna ponašanja, i imaju razvijenu sposobnost kontrole egocentričnog, impulzivnog i neprimjerenog ponašanja. Djeca su takva da se ponekad teško nose s neugodnim emocijama koje se pojave, kao što su strah, ljutnja i frustracija i to im onda može otežavati stjecanje socijalnih vještina. Jedan od sastavnih dijelova unaprjeđivanja socijalne kompetencije djeteta je pomoći mu kako da kvalitetno nauči regulirati svoje emocije. Socijalna kompetencija se najviše razvija u roditeljskom domu i kroz odnose s drugim ljudima, a potiče se odgojem koji je pun topline, nadzora, komunikacije, potpore i poštovanja, ali uz jasne granice i sve to vodi visokoj razini samopouzdanja i socijalne kompetencije kod djeteta. To su djeca koja imaju pozitivan odnos sa svojim roditeljima i to rezultira pozitivnom slikom o sebi i potiče pozitivno socijalno funkcioniranje. Djeca koja ne odrastaju u takvoj okolini i kojima roditelji ne pružaju sve to odrastaju u agresivne osobe, imaju slabije samopoštovanje i pokazuju nisku razinu prosocijalnog ponašanja. Stabilnost socijalne

kompetencije važna je za zdrav razvoj djeteta, izgradnju kvalitetnih odnosa s drugim ljudima, ali i samim sobom (Kralj, 2014).

Socijalno kompetentna mala djeca su ona koja se upuštaju u zadovoljavajuće interakcije i aktivnosti s odraslim osobama i vršnjacima i kroz te interakcije unapređuju svoju osobnu kompetenciju. Glavne sastavnice socijalne kompetencije su:

1. Regulacija emocija – odnosi se na sposobnost da se reagira na zahtjeve situacije s rasponom emocija i na način koji je socijalno prihvatljiv i dovoljno fleksibilan da ostavi prostora za spontane reakcije.
2. Socijalna znanja i socijalno razumijevanje – socijalna znanja uključuju poznavanje normi i glavnih socijalnih pravila grupa kojima pojedinac pripada, ona uključuju i dovoljnu ovladanost jezikom kojim se služe vršnjaci s kojima treba razviti prijateljstva, dok socijalno razumijevanje podrazumijeva sposobnost predviđanja tuđih reakcija na uobičajene situacije u sklopu vršnjačkih interakcija i razumijevanje tuđih osjećaja (npr. sudjelovanje u raspravi, pregovaranje, suradnja, prihvaćanje tuđih kompromisa, suosjećanje s drugima).
3. Socijalna umijeća – odnose se na načine na koje djeca pristupaju jedni drugima.
4. Socijalne dispozicije – razmjerno trajne navike ili karakteristični načini reagiranja na iskustva u različitim vrstama situacija (radoznalost, šaljivost, kreativnost, svadljivost, škrtnost, suosjećajnost, velikodušnost), neke su poželjne, neke nisu, mnoge se smatraju urođenima (npr. dispozicija za učenje, znatiželju, privrženost), a mnoge se uče iz iskustva i to na modelu koji djeci pružaju važne osobe iz njihova života (Katz i McClellan, 1999).

Najčešći problemi socijalizacije kod djece su stidljivost, niska razina interakcije, agresivnost i usamljenost. Većina djece stidljivost prevlada spontano, ali kod nekih ona može ostaviti posljedice na razvoj. Primjerena je djeci od 2 i 3 godine, a može biti zabrinjavajuća kod djece od 4 ili 5 godina. Niska razina interakcije nije uvijek zabrinjavajuća jer postoje djeca koja se vole igrati i raditi stvari sama i ako se takva djeca ponašaju kompetentno u društvu vršnjaka kada s njima moraju stupiti u interakciju, nisu potrebne intervencije. Jedan od najvećih problema s kojima se odgajateljice moraju suočavati je agresivnost. Postoje dva tipa agresivnih sklonosti, jedan je reaktivna agresivnost i ona se definira kao reakcija na neki izazov koji je popraćen vidljivim oblikom bijesa, a drugi je proaktivna agresivnost, koja je usmjerena na neki cilj i prate ju vidljivi znaci bijesa. I jedan i drugi tip utječu na odnose s vršnjacima i iziskuju intervencije odgajateljica. Usamljenost se kod male djece može

definirati kao osjećaj tuge u sprezi s djetetovom sviješću ili uvjerenjem da ono ne pripada nekoj grupi, da nema prijatelje ili da svojim vršnjacima nije simpatično (Katz i McClellan, 1999).

U procesu socijalizacije djetetov se razvoj odvija u tri smjera:

1. Dijete stječe kontrolu nad vlastitim ponašanjem.
2. Dijete raste i razvija se njegova osobnost.
3. Dijete stječe znanja, vještine, motive, koji mu omogućuju uspješnu interakciju sa sredinom.

Dijete svoju socijalnu kompetenciju razvija u raznovrsnim interakcijama s odraslima i s vršnjacima. Kada dijete dođe prvi puta u predškolsku ustanovu nađe se u nizu novih situacija koje od njega zahtijevaju upotrebu socijalnih, emocionalnih, komunikacijskih i svakodnevnih životnih sposobnosti. U tim situacijama dijete iskazuje ponašanja za koja misli da su za njega korisna. Neka od tih ponašanja možemo odrediti kao poželjna, odnosno prosocijalna, a druga kao nepoželjna, odnosno agresivna. Prosocijalno ponašanje se u najširem smislu definira kao ponašanje koje ima pozitivne posljedice za druge ljude i uz njega se najčešće spominje skupina postupaka pomoći. Pomoć drugima se može pokazati na različite načine: verbalnom ili fizičkom potporom, pomaganjem prilikom obavljanja nekog posla ili zadatka, intervencijama kad je netko u opasnosti i sl. Pozitivne komponente prosocijalnog ponašanja su prijateljstvo, kooperativnost i fleksibilnost, a negativne agresivnost i hiperaktivnost (Ivon, 2010, prema Denham i Holt, 1973). Prosocijalno ponašanje kod djece karakterizira dijeljenje – dijete dopušta drugom djetetu da uzima njegove predmete, iako to nije dio igre; pomaganje – dijete pokušava ublažiti emocionalnu potrebu drugoga, pomaže pri rješavanju zadataka, nudi predmet koji nije njegov, isto tako iako to nije dio igre i tješjenje – pokušaj olakšavanja i ublažavanja emocionalnog pritiska drugog sa željom da se druga osoba osjeća bolje (Ivon, 2010, prema Eisenberg, 1996).

Predškolski je odgoj razdoblje intenzivnog razvoja djeteta i njegove socijalizacije i potrebno joj je posvetiti veliku pažnju. Odgojitelji u dječjem vrtiću se svakodnevno susreću s agresivnošću, ona je dio dječje svakodnevnice i pojavljuje se vrlo rano. Iako se podrazumijeva kao jedna faza razvoja, potrebno ju je kontrolirati. Kod manje djece agresivno ponašanje znači obranu pred nečim ili borbu za nešto. U svemu tome jako dobro može poslužiti lutka koja ima veliku ulogu i moć u procesu odgoja i obrazovanja, kao i u samom procesu socijalizacije.

4.1. Uloga lutke u procesu socijalizacije

Dijete je jedinstvena i složena psihofizička cjelina čiji se razvojni potencijali međusobno prožimaju i nadopunjuju, bez obzira pripadaju li tjelesnom, psihomotornom, emocionalnom, socijalnom ili kognitivnom području.

Lutka ima važnu ulogu u razvoju djeteta. Ona je izvrsno sredstvo motivacije, poticaj obogaćivanju i senzibilizaciji dječjeg emocionalnog, socijalnog i spoznajnog razvoja, nezaobilazna je u stjecanju moralnih, etičkih, estetskih, kulturnih, tradicijskih i drugih vrijednosti (Ivon, 2004). Obraćanje djeci posredstvom lutke smanjit će teškoće socijalizacije jer se dijete lakše usredotoči na lutku i sadržaj onoga što lutka govori, nego na odgojitelja kada on govori. Osim što potiče razvoj socijalnih vještina, kao što su slušanje drugih, čekanje na red, promatranje i prihvaćanje tuđih ideja i osjećaja, lutka osnažuje djetetovu sliku o sebi, potpomaže razvoju govora, nudi izlaze za oslobađanje emocija, omogućuje djetetu da doživi i spozna različite životne situacije, a isto mu tako i pomaže da razlikuje san od jave (Ivon, 2005).

Lutka je važan odgojni, obrazovni i terapijski agens i poticaj je za kreativno izražavanje djece. Odgojitelji u vrtiću moraju biti upoznati s lutkama kao medijem mogućnosti poticanja razvoja djece. Oni lutkom mogu djeci pomoći da se zainteresiraju i motiviraju za ono što im lutka želi poručiti, lutkom se može lako privući pozornost djece i može se postići da djeca sudjeluju u određenim aktivnostima (Ivon i Sindik, 2011). Lutkarska igra kao svakodnevni oblik rada s djecom predškolske dobi u djetetu potiče i zaokružuje procese individualizacije i socijalizacije. Lik lutke kao stalni ili povremeni član odgojne skupine doprinosi većem uvažavanju i poštivanju, djeca lakše uče poštivati pravila i dogovore, razvijaju se pozitivne emocije, stvara se ugodno i opušteno ozračje, privrženost, osjećaj ljubavi, razvijaju se govorne vještine, samopoštovanje, vještine slušanja, mašta i kreativnost (Đerđ, 2015).

Lutka povezuje gotovo sva područja koja su važna za djetetov razvoj, a to su razumijevanje, pokret, govor i suživot s okolinom. Djetetova igra s lutkom je ustvari njegov način priopćavanja osobnog mišljenja o okolini koja ga okružuje. Lutka je djetetov najbolji prijatelj, dijete s njom razgovara i pripovijeda joj o svemu što ga tišti. Ona može biti veliki poticaj djetetu da stvori pozitivnu sliku o sebi, pomaže djetetu da se osjeća uspješno zbog svojih zamisli i postupaka, stječe osjećaj važnosti i samosvijesti, a ima i veliku ulogu u poticanju dječje samostalnosti. U igrama s lutkom dijete ublažava mnoge strahove i lakše

prihvaća situacije koje su mu u stvarnosti teške i koje teško podnosi. Odgojitelj mora poznavati i razumjeti značenje lutke i mora znati upotrebljavati njezin metaforički potencijal. Kroz aktivnosti s lutkama može otkriti sposobnosti i posebne talente svakog pojedinog djeteta, ali isto tako i lakše prepoznaje djetetove psihološke potrebe i traži načine njihova zadovoljavanja. Lutka osobito pomaže odgojitelju u komunikaciji s djetetom s posebnim potrebama koje ima lakše ili teže poremećaje u razvoju (Ivon, 2010).

U dječjem vrtiću 5 je načina uporabe lutke u odgojno-obrazovnom radu:

1. lutka/skupina,
2. lutka/sadržaj,
3. lutka/područje,
4. lutka/odgojni projekt i
5. lutka/dramatizacija.

Lutka/skupina podrazumijeva uporabu lutke u različitim svakodnevnim situacijama i pomaže odgojitelju da uspostavi i održi pozitivnu komunikaciju s djecom koja potiče prijateljstvo i suradnju među njima i smanjuje sukobe. Lutka pomaže djetetu da bolje razumije pravila ponašanja i omogućava mu lakše uključivanje u različite situacije koje se svakodnevno ponavljaju, kao što su pospremanje igraćaka, postavljanje stola i sl., i na taj način se kod djece potiče razvoj kulturno-higijenskih i radnih navika. Lutka može dijete informirati o različitim stvarima, može usmjeriti njegovu pažnju, ali isto tako i najaviti ponašanje koje se očekuje u određenim situacijama. Ona može pomoći i u građenju prijateljskih odnosa, ali i pridonijeti međusobnoj suradnji među djecom. Lutka/sadržaj i lutka/područje pomažu odgojitelju da lakše i aktivnije potaknu djecu da uče, odnosno da stječu iskustva unutar određenog sadržaja ili područja. Lutka na životan način omogućuje djeci da bolje strukturiraju vlastita iskustva i da oblikuju vlastito razumijevanje tih iskustava. Lutka/odgojni projekt je metoda gdje lutka postaje medij za razvoj teme, preko sadržaja i aktivnosti u različitim odgojno-obrazovnim područjima. Ona pomaže u poticanju djetetova zanimanja za proučavanje problema koje treba rješavati, ali i za održavanje poželjnosti sadržaja projekta. Lutka/dramatizacija je važan način uporabe lutke jer dijete razvija kreativnost i osobnost, potiče se njegov kognitivni razvoj i sposobnost za kreativno izražavanje, kroz različite lutkarske improvizacije, predstave, dramatizacije, adaptacije umjetničkih tekstova (Ivon i Sindik, 2011).

Teškoće socijalizacije koje se javljaju u igri, ali i u drugim dječjim aktivnostima predstavljaju mogućnost da odgojiteljice uz pomoć lutke posredno dopunjuju djetetov

socijalni razvoj. Kada se lutka uključi u problemske i konfliktne situacije dijete lakše nauči kako su sporovi i njihovo prevladavanje dio svakodnevnog života. Lutka omogućuje bolji kontakt s okolinom i kroz nju djeca lakše izražavaju svoje probleme, isto tako ona pomaže i u sklapanju prijateljstava i prevladavanju straha pred nepoznatim situacijama. Česta uporaba lutke u odgojno-obrazovnom radu u dječjem vrtiću utječe na pojavnost ponašanja koje je u većoj mjeri prosocijalno, a u manjoj agresivno (Ivon, 2010). Krize su sastavni dio odrastanja i sazrijevanja i nema razvoja osobnosti bez frustracija i njihovog prevladavanja. Za prevladavanje frustracija lutka isto može biti jako korisna, ona postaje djetetov partner kojem povjerava svoje želje, strahove i konflikte i kroz nju projicira svoje osjećaje i odnose i zato je jako važno da odgojitelj bude senzibilan za priče koje mu dijete priopćava kroz lutku (Korošec, 2004).

Lutka je sastavni dio života svakog djeteta i kroz igru s lutkom dijete razvija različite strane svoje ličnosti. Lutkarstvo u sebi integrira gotovo sve discipline koje su važne za djetetov razvoj, a to su percepcija, shvaćanje, pokret, koordinacija, interakcija s okolinom, govor, priča i ona u djetetu budi maštu, stvaralaštvo, razvija mu metaforično mišljenje i izražavanje (Majaron, 2004). Dijete kroz igru s lutkom priopćava svoje mišljenje o okolini u kojoj se nalazi i iz te se igre može vidjeti njegova emotivnost jer će dijete na lutku prenijeti svoju sreću, ali isto tako i svoju tugu i uznemirenost. Lutka je jako važna u životu svakog djeteta jer pomoću nje dijete ostvaruje svoja maštanja i mijenja stvari koje u stvarnosti ne može promijeniti (Šlopar, 2016).

Značaj lutke u odgoju i obrazovanju je velik, posebno u dječjim vrtićima gdje se lutka može koristiti u svim oblicima odgojno-obrazovnog rada (Šimunov, 2008). Da bi lutka bila zastupljena u tom procesu važno je da odgojitelji pokazuju zanimanje za rad s lutkom i da su otvoreni prema njezinoj primjeni u vrtiću (Županić Benić, 2019). Odgojitelj putem lutke komunicira s djecom, bilo to verbalno ili neverbalno, prenosi im određena znanja, potiče njihove sposobnosti i na taj način lakše stvara razumijevanje, suradnju i spontanost među djecom (Ivon, 2010). Djetetu je jako važno olakšati komunikaciju, posebno kada se nađe u novoj i nepoznatoj okolini, a u tome veliku ulogu može imati lutka. To je posebno korisno kada dijete tek krene u vrtić i dok traje vrijeme prilagodbe kada mu lutka pomaže da svlada strah od odvajanja od roditelja i strah od nepoznatog (Županić Benić, 2019). Djeca s lutkom lakše stupaju u kontakt nego s odraslima, jer na lutku gledaju kao na „jednu od njih“, dok im odrasli predstavljaju autoritet. U tim je slučajevima lutka savršeni posrednik uz pomoć kojega će dijete savladati svoju nesigurnost i bez problema će reći sve ono što osjeća (Korošec,

2004). Posredovanjem lutke dijete lakše preživljava strah i druge emocije jer mu ona predstavlja neku vrstu utočišta u koje se može skloniti. Sramežljivo dijete će u lutki pronaći motivaciju da počne govoriti, da izrazi svoje osjećaje, ona će mu pomoći da otkrije svoje tajne (Majaron, 2004). Odgojitelj koji u ruci ima lutku postaje djetetov prijatelj kojemu će se dijete bez problema otvoriti i reći mu sve što ga muči (Županić Benić, 2019).

Najvažniji zadatak svakog odgojitelja je da djetetu pomogne da ono stvori pozitivnu sliku o sebi, u čemu opet veliku ulogu može imati lutka. Dijete kroz igru s lutkom sebe vidi kao jedinstveno biće, osjeća se dobro zbog svojih zamisli, ali isto tako stječe i osjećaj samopouzdanja i važnosti (Čudina-Obradović, 2009). Lutka ima utjecaj i na zajedništvo s obzirom da je lutkarstvo grupna aktivnost pa od djece zahtijeva da slušaju jedni druge, da čekaju u redu, poštuju tuđe prijedloge i osjećaje i na taj način pomaže i u stvaranju pozitivne atmosfere u odgojnoj skupini.

Jednako tako je i važno da odgojitelj potiče i podupire djetetovu samostalnost što se isto može postići uz pomoć lutke i dramsko-lutkarskih igara u kojima će djeca sama smišljati tekst kroz koji će spontano izražavati svoje mišljenje, osjećaje, skrivene misli (Ivon, 2010). Lutka je i poticaj za kreaciju, važno je edukativno-didaktičko sredstvo i može biti velika pomoć djeci pri upoznavanju s novim situacijama (Tomasović, 2016). Lutka kod djece pokreće emocije koje su glavni pokretač svakog stvaralaštva: likovnog, glazbenog, govornog, dramskog, ali isto tako pridonosi i razvoju mašte i intelekta. Ona pokreće djetetov misaoni, fantazijski i emocionalni svijet (Šimunov, 2007). Te lutkarske igre sadrže brojne moralne vrijednosti koje utječu na razvoj pozitivnih crta ličnosti kod djece, kao što su pravednost, istinoljubivost, dobrota, prijateljstvo, hrabrost (Glibo, 2000).

5. ULOGA LUTKE U SOCIJALIZACIJI DJETETA

U Dječjem vrtiću „Vrtuljak,, u Zaprešiću, u skupini Točkice, proveden je projekt pod nazivom „Ježić u Točkicama,,. Projekt je počeo u travnju pedagoške godine 2018./2019. kada su djeca te skupine bila u dobi od 2 do 3 godine, a nastavio se i u pedagoškoj godini 2019./2020., kada je dob te djece bila od 3 do 4 godine.

5.1. Odgojitelj i scenska lutka

Odgojitelj kroz dramsku radnju, odnosno putem igre s lutkom može snažno i uvjerljivo utjecati na djecu. Lutkarske igre odgojitelja često sadrže moralne vrijednosti koje utječu na razvoj pozitivnih crta osobnosti kao što su pravednost, dobrota, hrabrost, prijateljstvo itd. Svaki odgojitelj treba djecu ponajprije razumijeti kako bi im mogao osigurati primjerenu i pravodobnu podršku te time poticati prirodni tijek razvoja njihovih aktivnosti i interakcija sa scenskom lutkom.

5.2. Cilj projekta

Cilj projekta bio je poticaj na socijalizaciju i homogenost odgojne skupine, stvaranje pozitivne slike o sebi kod djece te poticanje i razvoj govora, kao i unošenje topline i vedrine u kolektivni život.

5.3. Motivacija djece za interakciju s lutkom u skupini

Scensku lutku odgojitelj uvodi u skupinu izvedeći djeci male igre s lutkom. Lutka se djeci predstavlja jednostavnim imenom Ježić te postaje dio skupine Točkice. S obzirom na dob djece u vrijeme kada je projekt započeo (2-3 godine), odgojitelj je koristio lutku za pozdravljanje djece prilikom dolaska u vrtić, za okupljanje djece u jutarnji krug gdje su djeca svakodnevno komunicirala s Ježićem, za poticanje djece na usvajanje kulturno-higijenskih navika, povezivanje vrtićkog i obiteljskog konteksta. Vrlo brzo Ježić postaje ravnopravni član skupine Točkice te svakodnevno ulazi u interakciju s djecom. Nakon početnog straha i sramežljivosti, djeca se opuštaju, a Ježića doživljavaju kao izrazito veselo i zabavno biće te se identificiraju s njim jer imaju zajedničke osobine. Odgojitelj uključuje lutku u igri pretvaranja, koja kod djece potiče maštu, kognitivno i kreativno razmišljanje i razvoj govora. Na samom početku djeca nisu bila previše razgovorljiva, uglavnom su odgovarala s „Da,, i „Ne,, na pitanja te se fokusirala na samu igru, hranila su ga, češljala, kuhala mu kavu, čaj i sl.

Slika 9. Pozdravljanje s Ježicem

Slika 10. Topli čaj za Ježica

Slika 11. Česljanje Ježica

Ubrzo se stvara emotivna povezanost djece s lutkom. Emocije, osnovni pokretač svakog stvaralaštva, pokrenut će djetetov govor, komunikaciju, maštu, želju za stvaralaštvom i pokretom. Iako vide odgojitelja kako pokreće lutku u ruci, djeca ulaze u interakciju s Ježićem kao da je živo biće, obraćaju mu se, grle ga i žele se igrati s njime.

Slika 12. Zagrljaj

Slika 13. Poljubac prijateljstva

Djevojčica na Slici 14. prvi puta uzima Ježića u ruke i imitira odgojiteljev pristup djeci. Djevojčica S. pozdravlja djecu: „Bok, daj pet!“

Slika 14. Prva dramska improvizacija

5.4. Suradnja s roditeljima

Na kraju pedagoške godine 2018./2019. roditelji su upoznati s aktivnostima u skupini na roditeljskom sastanku. S obzirom da je dječji interes za lutku i dalje velik, odgojitelji i roditelji dogovaraju suradnju i za vrijeme godišnjih odmora, tako da djeca dobivaju priliku voditi Ježića na more, kod bake, u šetnju prirodom i sl. Uključivanje roditelja u odgojno-obrazovni proces doprinosi kvalitetnijem ostvarivanju cjelovitog odgoja i obrazovanja djeteta. Kako bi se stvorili kvalitetniji uvjeti za razvoj djeteta potrebno je upoznati kontekst u kojem je ono raslo i razvijalo se prije polaska u vrtić. Roditelji skupine Točkice bili su otvoreni za suradnju te su se aktivno uključili u projekt. Tako je Ježić bio na Brijunima, u Rovinju, u NP-u Krka, Vodicama, a posjetio je i daleke i strane zemlje, Njemačku i Kanadu. Brojne su situacije u kojima je Ježić imao svoju ulogu pa je tako Djevojčica K. morala na operaciju krajnika, a Ježić joj je pomogao prebroditi strah, bio je uz nju u bolnici. Njezine izjave nakon povratka su bile: „Bili smo hrabri!“, „Ništa nas nije boljelo!“. Dječak S. svoj prvi odlazak u kazalište želi podijeliti s Ježićem pa ih je njegov otac odveo na predstavu „Ježeva kućica“ u Zagrebačko kazalište lutaka. Dječakova izjava nakon predstave bila je: „Gledali smo predstavu, poslije mi je tata kupio sladoled, a Ježića je bolio trbuh pa mu tata nije kupio sladoled,“. Djevojčica M. je na obiteljski ručak u restoran povela i Ježića: „On je jeo moju juhu, ja sam mu dala!“. Dječak I. dobio je brata. Mjesec dana nije išao u vrtić, a kada se vratio, poželio je upoznati Ježića s bracom.

Slika 15. Ježić u restoranu u Rovinju

Slika 16. Zagrebačko kazalište lutaka, predstava „Ježeva kućica“

Slika 17. Ježić upoznaje članove obitelji

Slika 18. NP Brijuni

Slika 19. NP Krka

Ježić putuje raznim prijevoznim sredstvima – trajektom, automobilom, avionom. Djevojčica M. je nakon što je donijela fotografiju u vrtić komentirala: „Bila sam na brodu, gledali smo ribe,,. Dječak T. bio je u posjeti baki koja živi u Kanadi. Prvi puta je išao na tako daleki put i to mu je bilo prvo putovanje avionom. Kada se vratio u vrtić, ponosno je pokazao fotografiju iz aviona i izjavio: „Malo sam se bojavao voziti u avionu, ali me mama grlila“.

Slika 20. Na trajektu

Slika 21. U automobilu

Slika 22. Let avionom

5.5. Lutka kao pomoć u socijalizaciji dječaka s govornim teškoćama

Početak nove pedagoške godine, 2019./2020., u odgojnu skupinu upisuje se Dječak J. Na početku nije prilazio drugoj djeci, a odgojiteljicama se obraćao samo kada bi nešto važno trebao. Dječak ima govornih poteškoća (nerazumljiv govor) te redovito odlazi na govorne vježbe u SUVAG. Dječak također ima teškoće u senzornoj integraciji te je izuzetno osjetljiv na gužvu, buku te bira individualne aktivnosti i uglavnom se osamljuje. Konflikte s drugom djecom (npr. oko određene igračke) rješava na način da se povuče u osamu, najčešće se zavlači pod stol i plače. Teško se otvara odgojiteljici te odbija verbalnu komunikaciju. Jednom prilikom odgojiteljica donosi nove enciklopedije u skupinu te Dječak J. odlazi s veseljem do njih. Ostala djeca također pokazuju veliki interes za enciklopedije te i oni požuruju sjesti za taj stol. To Dječaka J. uznemiruje, počinje plakati i bježi na drugi kraj sobe (Slika 23a.). Odgojiteljica se koristi lutkom kao sredstvom komunikacije s uznemirenim dječakom. Isprva dječak odbija komunikaciju i okreće glavu (Slika 23b.), ali uz Ježićevu upornost ipak se obraća lutki i žali na drugu djecu. Ježić umiruje dječaka, govori mu da za stolom ima mjesta za sve, da je zabavnije biti u društvu te da bi se zajedno mogli pridružiti drugoj djeci. Dječak se umiruje i vraća drugoj djeci za stol (Slika 23c). Djevojčica M. nudi dječaku slobodno mjesto pored sebe te dodatno pomiče svoj stolac u stranu kako bi imao više mjesta. Dodaje mu i enciklopediju (Slika 23d). Djevojčica M. mu se obraća riječima: „Možeš sjesti, ima mjesta!“.

Slika 23a. Ježić uspostavlja kontakt s uplakanim Dječakom

Slika 23b. Ježić umiruje Dječaka i i poziva da se vrati djeci

Slika 23c. Ježić i Dječak se vraćaju za stol

Slika 23d. Djevojčica M. poziva Dječaka J. da sjedne pored nje

Prilikom jednog razgovora lutke i djece, Dječak J. ponovno se ljuti jer i druga djeca okupljaju Ježićevu pažnju. Burno reagira i zavlaci se pod stol (Slika 25a). Odgojitelj mu prilazi s lutkom u ruci (Lutka govori: „Vidim da si ljut, ali ne moraš biti, ja sam i tvoj prijatelj, kao i sve druge djece. Dođi k nama da se zajedno igramo“). Dječak isprva negoduje, odmahuje rukom, ne želi izaći. Lutka svojim pokretima izražava emocije suosjećanja i tuge te govori: „I ja sam žalostan kad te vidim ispod stola uplakanog, ako izađeš, možemo se zajedno vratiti kod djece i zajedno se igrati (Slika 25b). Dječak se umiruje, izlazi iz svog skrovišta, pruža Ježiću ruku (Slika 25c.) te zajedno odlaze natrag na tepih gdje su ostala djeca (Slika 25d.).

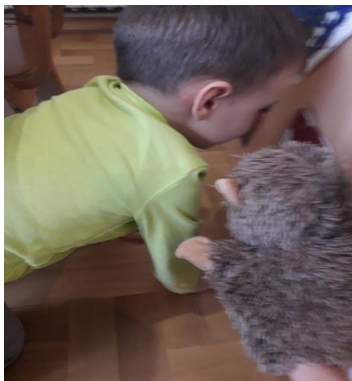
Slika 24. Ježić poziva djecu na tepih

Slika 25a. Dječak J. se osamljuje i zavlači pod stol

Slika 25b. Dječak J. pristaje izaći iz svog „skrovišta“

Slika 25c. Dječak J. se umiruje uz razgovor s Ježićem

Slika 25d. Dječak J. i Ježić vraćaju se ostaloj djeci

Odgojiteljica je svjesna moći koju lutka posjeduje u interakciji s dječakom te lutka postaje didaktičko sredstvo za poticanje samopouzdanja, pozitivne slike o sebi te poticanje razvoja govora, što na kraju dovodi do socijalizacije s vršnjacima. Odgojiteljica je pronašla način kako umiriti dječaka kada je napet, kako ga razveseliti kada je žalostan i utješiti kada je tužan. S vremenom se dječak sve rjeđe zavlačio pod stol, a svoju ljutnju i frustraciju je pokušavao verbalizirati unatoč govornim poteškoćama.

Nakon par mjeseci, Dječak J. ohrabruje se te se okušava u malim dramskim igricama s lutkom. U početku samo manipulira lutkom, pokreće ju te maše drugoj djeci i pozdravlja ih. Međutim, kako je vrijeme prolazilo dječak koristi lutku kao sredstvo kako bi se približio drugoj djeci, ušao s njima u komunikaciju i igru. Djevojčica E. (Slika 26.) to jutro nije bila raspoložena za igru pa je izjavila: „Nemoj mi smetati, igram se!“

Slika 26. Dječak J. pozdravlja s Ježićem Djevojčicu E.

Slika 27. Dječak J. Stavlja Ježića na ruku

Slika 28. Dječak J. Animirajući lutku lijevo-desno pozdravlja Dječaka T.

5.6. Spontane lutkarske improvizacije

U ožujku 2020. godine DV „Vrtuljak“ zatvara se zbog pandemije virusa Covid-19. Djeca odgojne skupine Točkice i odgojitelji ponovno se okupljaju u svojoj skupini u lipnju. Djeca su razvojno napredovala za vrijeme boravka kod kuće. Najviše se isticao spoznajni i govorni napredak. Verbalno izražavanje gramatički je i sadržajno bogatije. Jednoga dana Djevojčica K. uzima lutke Ježića i Sovu te poziva Djevojčicu V. da joj se pridruži u igri. Odlaze do ormara koji im je poslužio kao paravan te počinju glumiti. Djeca se okupljaju i postavljaju stolice kao gledalište. Spontano se djevojčicama u predstavi pridružila i Djevojčica S. sa svojom lutkom (sirena). Djevojčice uglavnom plešu s lutkama, njišu ih i pozdravljaju djecu u publici. Dječak B. i Djevojčica L. donose štapne lutke, dvije ribe i sunce. Dječak B. uzima dvije ručne lutke dok djevojčice biraju štapne lutke. Ponovo njišu lutke lijevo-desno, Dječak B. pjevajući izgovara: „Mi smo veseeeli, tko ste vi, boook svima!“.

Slika 29. Priprema gledališta

Slika 30. Lutkarska improvizacija sa štapnim i ručnim lutkama

S ljetnom organizacijom rada dolazi i do promjene u odgojnim skupinama. Djeca i odgojitelji odlaze na godišnji odmor, a skupine se spajaju. Odgojna skupina Točkice mijenja prostor dnevnog boravka. Djeca u novoj sobi odmah primjećuju paravan za kazališne predstave, kao i veliku ponudu ginjola lutki domaćih i šumskih životinja. Jedno jutro Djevojčice K. i M. pozivaju Dječaka D. da im se pridruži u igri s lutkama. Djeca uzimaju lutke domaćih i šumskih životinja te odlaze iza paravana. Lutkarskom improvizacijom djeca privlače pažnju Dječaka F. koji dolazi u gledalište.

MIŠ (Djevojčica K.): „Dobar dan, ja sam strašan miš!“

KOKA (Djevojčica M.): „Ja sam kokoška, ja rečem koko-dak, koko-dak!“

MIŠ (Djevojčica K.): „Ja sam miš, najljepši sam, ja pjevam, zdravoooo svimaaaa, dobar dan!“
(pjevujući)

VJEVERICA (Dječak D.): „Recite bok!“

PUBLIKA (Dječak F.): „Bok!“

VJEVERICA (Dječak D.): „Malo glasnijeeee!“

PUBLIKA (Dječak F.): „Ja sam F. M., a tko ste vi?“

MIŠ (Djevojčica K.): „Ja se mogu popesti gore visokooo!“

VJEVERICA (Dječak D.): „I ja istoooo!“

(dižu ruke i penju se lutkama po paravanu)

Djevojčica M. odustaje od igre, a mijenja ju Dječak B. koji uzima njezinu lutku.

KOKA (Dječak B.): „Danas počinje predstava, ja sam kokoška, tralalalala, ovo je moja pjesma i kraj!“

KRAJ

Slika 31. Lutkarska improvizacija u novom prostoru

5.7. Evaluacija projekta

U ovom projektu odgojiteljica uvodi scensku lutku u skupinu kao poticaj na govorni izraz, socijalizaciju, empatiju, izražavanje osjećaja, a najčešće koristi lutkarsku improvizaciju. Djeca su kroz igru s lutkom dobila priliku da se govorno izražavaju, bilo to monologom ili govorom općenito. Pričali su priče, recitali stihove, razgovarali s lutkom, prepričavali doživljaje. Lutka je postala sastavni dio skupine i djeca su ju uključivala u svakodnevne aktivnosti. Kako je Ježić vedrog i veselog karaktera, kod djece izaziva emociju sreće te se djeca vrlo brzo emotivno povezuju i identificiraju s njime. Izrazito povučenog, nesigurnog i šutljivog dječaka lutka je potaknula na jačanje samopouzdanja, komunikaciju, povjerenje i na kraju interakciju s vršnjacima. Zbog specifične i neplanirane situacije vezane uz pandemiju virusa Covid-19 dolazi do naglog i neočekivanog prekida procesa, a nakon ponovnog otvaranja vrtića promijenjeni su prostorno-materijalni uvjeti rada, kao i sastavi skupina, a mnoga djeca još se nisu vratila u vrtić. Ono što odgojitelj primjećuje kod djece koja su se vratila u skupinu je želja za kreativnošću i dramskim izražavanjem. Djeca samoinicijativno osmišljavaju kazališne predstave za drugu djecu koristeći se lutkarskim improvizacijama, ali se razvija i sposobnost za prve dramatizacije. Pri tome razvijaju socijalne odnose i timski rad pripremajući zajednički scenu, gledalište, dogovaraju se kod odabira lutaka i sl. Tu njihovu želju, maštu, kreativnost i inicijativu potrebno je njegovati i nadograđivati u daljnjem tijeku odgojno-obrazovnog procesa.

6. ZAKLJUČAK

Lutkom se najčešće smatra figura namijenjena dječjoj igri, ali kako je lutkarstvo umjetnost koja u sebi objedinjuje brojne izraze (likovni, glazbeni, dramski, plesni i književni) i nudi bezbrojne mogućnosti kreativnog izražavanja, prikladna je i za odrasle. Lutke mogu biti ručne, to su ginjol i zijevalica, lutke sjene, štapne lutke, to su javajke i lutke na koncima, koje se nazivaju i marionete. Kod djece su najviše prihvaćene ručne lutke jer su najjednostavnije za pokretanje. One se navlače na ruku poput rukavice i pokreću se micanjem prstiju.

Socijalizacija je proces kojim dijete usvaja znanja, stavove, socijalne vještine i socijalnu osjetljivost i sve to mu omogućuju da se uklopi u društvo kojem pripada. Socijalna kompetencije je širok pojam, ali se pod njim najčešće misli na učinkovitost u odnosima s vršnjacima. To uključuje suradnju s njima, ulazak u grupu, iniciranje igre i brojna prosocijalna ponašanja kao što su prijateljstvo, veselje, prihvaćanje normi i jasna komunikacija. Dijete svoju socijalnu kompetenciju razvija u raznovrsnim interakcijama s odraslima i s vršnjacima, a posebno je predškolski je odgoj razdoblje intenzivnog razvoja djeteta i njegove socijalizacije i u tom razdoblju joj je potrebno posvetiti veliku pažnju. U tome može poslužiti scenska lutka koja ima veliku ulogu i moć u samom procesu odgoja i obrazovanja, ali i u samom procesu socijalizacije. Lutka ima jako važnu ulogu u razvoju svakog djeteta. Ona potiče razvoj socijalnih vještina, kao što su slušanje drugih, čekanje na red, promatranje i prihvaćanje tuđih ideja i osjećaja, osnažuje djetetovu sliku o sebi, pomaže kod razvoja govora, nudi izlaze za oslobađanje emocija... Lutka povezuje sva područja koja su važna za djetetov razvoj, a njegova igra s lutkom je ustvari način priopćavanja osobnog mišljenja o okolini koja ga okružuje. Lutka djetetu postaje najbolji prijatelj i dijete će joj reći sve ono što odrasloj osobi nema hrabrosti reći jer na lutku gleda kao na jedno od djece, dok su odrasli za njega autoritet. Lutka isto tako pomaže i u sklapanju prijateljstava i prevladavanju straha pred nepoznatim situacijama. Čestom uporabom lutke u odgojno-obrazovnom radu utječe se na pojavnost ponašanja koje je u većoj mjeri prosocijalno, a u manjoj agresivno. Ona se može koristiti u svim oblicima odgojno-obrazovnog rada u dječjem vrtiću, ali kako bi bila zastupljena važno je da odgojitelji pokazuju zanimanje za rad s njom.

U Dječjem vrtiću „Vrtuljak,, u Zaprešiću proveden je projekt pod nazivom „Ježić u Točkicama,, čiji je cilj bio poticaj na socijalizaciju i homogenost odgojne skupine, stvaranje pozitivne slike o sebi kod djece te poticanje i razvoj govora, kao i unošenje topline i vedrine u kolektivni život. Ježić je jako brzo postao ravnopravni član skupine i svakodnevno ulazi u

interakciju s djecom i sudjeluje u svim njihovim aktivnostima. U skupini je bio i Dječak J., koji je imao govornih poteškoća, u početku nije prilazio ostaloj djeci, a odgojiteljicama se obraćao samo kada je nešto jako važno trebao. Odgojiteljica se odlučila koristiti lutkom, Ježićem, kao sredstvom komunikacije. U početku je Dječak J. to odbijao, ali s vremenom ga je lutka potaknula na jačanje samopouzdanja, komunikaciju, povjerenje i na kraju interakciju s vršnjacima.

Brojne su vrijednosti primjene lutke u radu s djecom, od socijalizacije, stvaranja pozitivne slike o sebi i drugima, usvajanja moralnih vrijednosti, do ispunjavanja obrazovnih ciljeva u pozitivnoj atmosferi. Važno je vjerovati u moć lutke, koristiti ju često i na taj način djeci pomoći da prepoznaju vlastite sposobnosti, izražavaju ideje i zamisli, kontroliraju svoje emocije, izgrađuju samopoštovanje i sposobnosti za zajednički rad.

LITERATURA

1. Bogner-Šaban, A. (1986). Povijest lutkarstva u Hrvatskoj od 1916-1985. *Dani Hvarškoga kazališta: Građa i rasprave o hrvatskoj književnosti i kazalištu*, 12 (1), str. 251-263.
2. Cakić, L. I Živčić-Bećirević, I. (2009). Prihvaćenost dječaka i djevojčica u skupini vršnjaka predškolske dobi. *Napredak, časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju*, 150 (2), str. 140-153.
3. Čudina-Obradović, M. (1990). *Nadarenost: razumijevanje, prepoznavanje, razvijanje*. Zagreb: Školska knjiga.
4. Đerđ, Z. (2015). Lik-lutka stalni i povremeni član odgojne skupine. *Magistra Iadertina*, 10 (1), str. 89 – 101.
5. Glibo, R. (2000). *Lutkarstvo i scenska kultura*. Zagreb: Ekološki glasnik.
6. Ivon, H. (2004). Poticanje dječje socijalne kompetencije putem konteksta dječjeg zajedničkog stvaranja lutkarske predstave. *Metodički ogledi*, 11 (2), str. 9 – 19.
7. Ivon, H. (2005). Lutka u razvoju djeteta. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 11 (40), str. 6 - 11.
8. Ivon, H. (2010). *Dijete, odgojitelj i lutka. Pedagoške mogućnosti lutke u odgoju i obrazovanju*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
9. Ivon, H. i Sindik, J. (2011). Razlike u prosocijalnom i agresivnom ponašanju djece predškolske dobi, ovisno o učestalosti djetetove interakcije s lutkom. *Pediatrics Croatica*, 55 (1), str. 27 – 34.
10. Jurkowski, H. (2005). *Povijest europskog lutkarstva. Dio 1: Od začetaka do kraja 19. stoljeća*. Zagreb: MČUK.
11. Jurkowski, H. (2007). *Povijest europskog lutkarstva. Dio 2: Dvadeseto stoljeće*. Zagreb: MČUK.
12. Katz, G. L. i McClellan, D. E. (1999). *Poticanje razvoja dječje socijalne kompetencije, Uloga odgajateljica i učiteljica*. Zagreb: EDUCA.
13. Kranželić, V. i Bašić, J. (2008). Socijalna kompetencija i ponašanje djece predškolske dobi kao osnova preventivskim programima – razlike po spolu. *Kriminologija i socijalna integracija*, 16 (2), str. 1-24.

14. Kralj, D. (2014). Socijalna kompetencija djeteta: zašto je važna i kako ju razvijati. Dostupno na: <https://www.poliklinika-djeca.hr/aktualno teme/socijalna-kompetencija-zasto-je-vazna-i-kako-se-razvija/> (31.1.2020.)
15. Kroflin, L. (2008), *Guignol vam predstavlja...* Zagreb: Međunarodni centar za usluge u kulturi.
16. Korošec, H. (2004). Neverbalna komunikacija i lutke. U E. Majaron, L. Kroflin (Ur.), *Lutka... divnog li čuda!* (str. 79 - 92), Zagreb: Međunarodni centar za usluge u kulturi.
17. Majaron, E. (2004) Lutke u razvoju djeteta. U E. Majaron, L. Kroflin (Ur.), *Lutka... divnog li čuda!* (str. 32 - 43), Zagreb: Međunarodni centar za usluge u kulturi.
18. Opić, S. (2010). Mogući program razvoja socijalne kompetencije učenika u primarnom obrazovanju. *Pedagogijska istraživanja*, 7 (2), str. 219-230.
19. Selo.hr na adresi: <http://selo.hr/povijest-lutkarstva-i-lutke/> (16.01.2020.)
20. Šimunov, M. (2007). Scenska lutka kao poticaj za stvaralaštvo studenata predškolskog odgoja. *Metodički obzori: časopis za odgojno-obrazovnu teoriju i praksu*, 2 (1), str. 141 – 154.
21. Šimunov, M. (2008). Lutkarski igrokazi nepresušani su izvor dječjeg stvaralaštva. *Metodički obzori: časopis za odgojno-obrazovnu teoriju i praksu*, 3 (6), str. 83-99.
22. Šlopar, I. (2016). Scenska lutka u odgojnoj skupini. Diplomski rad na adresi: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/foozos%3A238> (25.8.2020.)
23. Tomasović, J. (2016). Lutka u odgoju i obrazovanju. *Školski vjesnik: časopis za pedagošku teoriju i praksu*, 65, str. 357 – 367.
24. Varl, B. (2000). *Ručne lutke – ginjoli*. Zagreb: Međunarodni centar za usluge u kulturi.
25. Županić Benić, M. (2009). *O lutkama i lutkarstvu*. Zagreb: Leykam international.
26. Županić Benić, M. (2019). *Lutka/r/stvo i dijete*. Zagreb: Leykam international.

PRILOZI

Popis slika

Slika 1. Scenske lutke.....	4
Slika 2. Ginjola lutka.....	6
Slika 3. The Muppet Show.....	8
Slika 4. Sesame Street.....	8
Slika 5. Zijevalica.....	8
Slika 6. Lutke sjene.....	9
Slika 7. Javajka.....	10
Slika 8. Marioneta.....	10
Slika 9. Pozdravljanje s Ježićem.....	19
Slika 10. Topli čaj za Ježića.....	19
Slika 11. Češljanje Ježića.....	19
Slika 12. Zagrljaj.....	20
Slika 13. Poljubac prijateljstva.....	20
Slika 14. Prva dramska improvizacija.....	21
Slika 15. Ježić u restoranu u Rovinju.....	22
Slika 16. Zagrebačko kazalište lutaka, predstava „Ježeva kućica“.....	22
Slika 17. Ježić upoznaje članove obitelji.....	22
Slika 18. NP Brijuni.....	23
Slika 19. NP Krka.....	23
Slika 20. Na trajektu.....	24
Slika 21. U automobilu.....	24
Slika 22. Let avionom.....	24
Slika 23a. Ježić uspostavlja kontakt s uplakanim Dječakom.....	25
Slika 23b. Ježić umiruje Dječaka i poziva da se vrati djeci.....	25
Slika 23c. Ježić i Dječak se vraćaju za stol.....	26
Slika 23d. Djevojčica N. poziva Dječaka J. da sjedne pored nje.....	26
Slika 24. Ježić poziva djecu na tepih.....	26
Slika 25a. Dječak J. se osamljuje i zavlači pod stol.....	27
Slika 25b. Dječak J. pristaje izaći iz svog „skrovišta“.....	27
Slika 25c. Dječak se umiruje uz razgovor s Ježićem.....	27

Slika 25d. Dječak J. i Ježić vraćaju se ostaloj djeci.....	27
Slika 26. Dječak J. pozdravlja s Ježićem Djevojčicu E.....	28
Slika 27. Dječak J. stavlja Ježića na ruku.....	28
Slika 28. Dječak J. animirajući lutku lijevo-desno pozdravlja Dječaka T.....	28
Slika 29. Priprema gledališta.....	29
Slika 30. Lutkarska improvizacija sa štapnim i ručnim lutkama.....	29
Slika 31. Lutkarska improvizacija u novom prostoru.....	30

Izjava o izvornosti diplomskog rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)